

עניני גאולה ומשיח

בענין "מחלוקת במציאות"

הת' לוי שי' גנזבורג
תלמיד בישיבה קטנה

-א-

ב"הדרן" דיו"ד שבט ה'תשמ"ז (סה"ש תשמ"ז ע' 302 ואילך)
מביא מש"כ הרמב"ם בפ' אחרון דהל' מלכים (הלכו: ב') בנוגע
לסדר דימות המשיח:

"... ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא... ואינו בא לא
לטמא הטהור ולא לטהר הטמא, ולא לפסול אנשים שהם בחזקת
כשרות, ולא להכשיר מי שהוחזקו פסולין, אלא לשום שלום
בעולם... ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבוא
אליהו".

ומקשה שם: "כיצד יתכן פלוגתא אם אליהו יבוא "קודם
מלחמת גוג ומגוג" או "קודם ביאת המשיח", הרי זה היפך הכלל
שלא תתכן פלוגתא במציאות?!"

וכן מקשה שם עד"ז בנוגע למש"כ הרמב"ם ש"אינו בא כו'
אלא לשום שלום בעולם":

זהו דעת חכמים במס' עדיות (בסיומו), ושם יש עוד דיעות
דפליגי אחכמים - שאליהו בא לקרב או לרחק וכו' עיי"ש. ובזה
ג"כ קשה דלכאור' הוא פלוגתא במציאות.

ובהע' 15 מביא המ"מ למש"כ "היפך הכלל וכו'" וז"ל - ראה
שד"ח מערכת כללים מע' המ"ם כלל קסד.

(* כצ"ל כנדפס בשאר מקומות, וכסה"ש נשמט והוא טה"ד.

והנה בשד"ח שם (ע' 1090 ואילך) מבאר (פירוש דעת הרמב"ח ועוד) שמחלוקת במציאות שי"ך דוקא בדבר שיש בידינו לעמוד ולברר אם כדברי מר או כדברי החולק, דבכי האי ודאי קשה היכי פליגי במידי דאפשר לברר, (ויש להעיר מב"מ דף פא, ב - מה ל"י לשקר אי בעי אמר ל"י אנא באורחא דנהר פקוד אזלי) אבל במה שהי' בזמן הקודם ואין בידינו לברר הדבר, יתכן שיהיו חלוקים, וכל אחד יאמר כפי מה שקבל מרבותיו, ומר מאי דשמיע ל"י קאמר ומר מאי דשמיע ל"י קאמר.

[וכן יש לדייק בלשון הרמב"ם שם בהמשך למחלוקת הנ"ל: "גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו". וי"ל שכוונתו לבאר (גם) איך אפשר להיות מחלוקת ע"ז דלכאור' הוא מציאות, ולזה תי' כמ"ש בשד"ח].

וא"כ אינו מובן איך מקשה בהשיחה שמחלוקת זה הוא פלוגתא במציאות, הרי לכאורה אין זה דבר שאפשר לברר, שהרי אין זה דבר שבהוה, [וכמ"ש הרמב"ם שאפילו קבלה אין להם], ושפיר נכלל בשאר הפלוגתות ש"כל אחד אומר כפי מה שקבל מרבותיו וכו'" [ועד"ז בנדר"ד - לפי הכרע הפסוקים].

-ב-

ויש לומר הביאור בזה, שע"פ פנימית הענינים, גם כשקשה לברר לא יתכן מחלוקת במציאות, ובהקדם:

ידוע הכלל: "אלו ואלו דברי אלקים חיים" (עירובין יג, ב). ומבואר בזה בעל הגאולה בהקדמתו לספר התניא וז"ל - מצאנו ראינו מחלוקת תנאים ואמוראים מן הקצה אל הקצה ממש ואלו ואלו דברי אלקים חיים לשון רבים על שם מקור החיים לנשמות

(1) דכפשטות י"ל שכוונתו לתרץ השאלה, דכיון שזהו הלכה למשה מסיני שיבוא אליהו (כמפורש במשנה בסיום מס' עריות), והרי ידוע הכלל שבהלל"מ לא שי"ך מחלוקת - וא"כ איך פליגי החכמים בזה כר. וע"כ מתרץ שגם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, וכמו שמפורש בארוכה השאלה והתירץ בדבריו שבפירוש המשניות בעריות (הובא ונתבאר בהשיחה). אבל י"ל שבדבריו אלו מתרץ גם השאלה דכפנים.

ישראל הנחלקות דרך כלל לשלשה קוין ימין ושמאל ואמצע שהם חסד וגבורה וכו' ונשמות ששרשן ממדת החסד הנהגתן גם כן להטות כלפי חסד להקל כו' כנודע, עכלה"ק.

ומבואר שהחילוקי דיעות הם מצד השרש מלמעלה, ושם יש כו"כ מדריגות שהם בכללות ג' הקוין, והיינו שבאמת כל הדיעות הם אמת אלא שכאו"א הוא מצד מדרגה אחרת, וכמו בכ"ש וב"ה עצמם כמבואר בחסידות שזה שב"ש נוטים להחמיר הוא מצד ששרש נשמתם היא קו השמאל, משא"כ ב"ה שמטים כלפי חסד להקל, כנ"ל מתניא.

וזהו הביאור בהענין דמ"ט פנים (מדרש תהילים ז, ח ועוד) ושבעים פנים לתורה וכו', ובכ' האריז"ל שיש ששים רבוא פירושם (ראה בכ"ז "לקוטי שיחות" ח"ד ע' 122 הע' 1 ועוד).

ועפ"ז מובן שכאו"א מדברי החכמים הוא אמת, מכיון שבשרש הענין בעולמות הרוחניים כן הוא הדבר, עד"מ כשפליגי אם סוכה זו כשרה או פסולה, הרי מצד מדת החסד למעלה - סוכה זו כשרה, ומצד מדת הגבורה - פסולה. אלא שבנוגע לפס"ד להלכה בעוה"ז - הוא כדברי הא'.

וענין זה הוא יסוד באמונה שכל דברי התנאים וכו' הם אמת, וכמבואר בלקו"ש (חל"ג ע' 118) ש"מזה גופא שגם דבריו הוכנסו בתורת אמת, עכצ"ל שיש להם מקום". וכמו שמבאר שם בארוכה איך שהוא בנוגע לעולמות הרוחניים, ועד"ז - ההוראה בעבודת ה' לקונו, שאפשר ללמוד מזה וכו'.

אבל בפשטות מובן שכ"ז שייך דוקא בנוגע להלכות וכדומה דפליגי איך הוא הדין או המנהג וכו' - שתלוי בסברות וכו' ואפילו סברות הפוכות, אלא שנמשכים כנ"ל ממדריגות שונות. אבל בנוגע למציאות בעוה"ז הגשמי שא"א להיות ששניהם אמת, בפשטות י"ל דלא שייך כל הנ"ל.

(2) וראה בארוכה לקוטי לוי"צ (אגרות ע' רסו): וכן ההלכה שאמרו עלי' אח"כ בדוחא (בדוחא) היא... כלם ממש אמר ה' ובאותו הלשון ממש.

נויש להוסיף - ולחדודי - דהנה ידוע שהחילוקי דיעות הם בשם אלקים דוקא (כמו שנסמן בלקו"ש חי"ד שם), וידוע שאלקים בגימטריי הטבע, והיינו שחילוקי דיעות בתורה הם דוקא במדרגה שהעולם - מציאות - תופס מקום לגבי, וא"כ אין שייך לומר שיהי' דעה שלא יהי' אמת במציאות העולם.]

ועפ"ז יובן שגם כשא"א לברר מהו המציאות, מ"מ לא יתכן מחלוקת בזה בתורה, שבה נאמר "אלו ואלו דברי אלקים חיים", וכנ"ל.

ובזה יובן קושיית כ"ק אדמו"ר, איך פליגי כאן בנוגע למה שיהי' בפועל כשיבא אליהו וגם מתי יבא, הרי"ז היפך הכלל שלא תתכן פלוגתא במציאות, כי לכאורה יוצא ששיטה א' אינה אמת ח"ו (וראה בהשיחה התירוץ שהמציאות בעוה"ז תהי' לכו"ע באותו האופן, והמחלוקת היא בהגדר וכו', עיי"ש).

[וצריך להבין, דעפ"ז אין כ"ק אדמו"ר סובר כמ"ש בשד"ח שהבעי' במחלוקת במציאות הוא רק כשאפשר לברר, וא"כ אין מביא השד"ח כמקור לקושייתו, הלא ע"פ השד"ח קושי' מעיקרא ליתא?

וי"ל שמציין להשד"ח רק למקור לעצם הכלל דלא תתכן פלוגתא במציאות, ולכל המ"מ שמביא שם, אבל בהגדר דמחלוקת במציאות ס"ל כמו שהוא בפנימיות הענינים ודלא כהשד"ח. ואולי יש לדייק כן ממ"ש - "ראה שד"ח וכו'", ולא כמקור ישר לזה.]

-ג-

אבל עדיין יש להקשות, דלכאורה גם מחלוקת בנוגע לדינים שייך שיקראו בגדר "מחלוקת במציאות" - אם הוא בנוגע לדבר שכבר הי' לעולמים, וכמו תפילין, שהרי בפועל נפסק להלכה רק כדיעה א', וא"כ הוי מציאות שהי' התפילין שבדורות הראשונים באופן מסויים, ולדוגמא בנוגע לסדר הפרשיות שבתפילין שבפועל הי' באופן א', אף שברוחניות שייך עוד אופנים. וא"כ, אף אם א"א לברר איך הי', מ"מ הרי ע"פ הנ"ל גם במציאות שא"א לברר לא תתכן פלוגתא, ואיך פליגי בזה רש"י ור"ת בדורות שלאח"ז.

ויש לומר, שמה שפסקו בדורות הראשונים כדיעה א' אין זה נעשה בגדר "מציאות", אלא שעדיין נחשב שהוא רק כפי דעתם, היינו שרשם מלמעלה, ולכן יכולים התנאים וכו' שיש להם שורש ודיעה אחרת להתנהג ולפסוק כדעת עצמם. וראי' לזה:

ב"סדר הדורות" ח"א ע' 208 מביא מעשה פלאי שפעם רצו לדעת איך קושרים הקשר של תפילין וכו', ושאלו למרע"ה, וז"ל שם: א"ל משה רע"ה "אין אתם קושרין כדת כי הקשירה לא בשל יד היא אלא בשל ראש וצריך לקשור בכל יום", וירד ר"ת כארי ואמר "משה טעית כי הקשר א"צ בכל יום אלא הידוק ולא בשל ראש היא אלא של יד דכתיב . . . ענה משה . . . השיב ר"ת . . . השיב משה . . . והר"ר יעקב מפורייאנסי אמר אל הנביא שישאל על מי לסמוך, השיב מרע"ה "לא מצאנו בכל התורה שיצטרך לעשות יו"ד ואם יעשה כדאי הוא ר"ת לסמוך עליו בשעת הדחק, אכן מצוה מן המובחר לקשור כל הקשר בראש" ...

(ועוד מעשה) . . . פלפלו הרבה עד שחרה אפו של ר"ת ויעמוד על רגליו ויקרא בקול גדול ויאמר "מרע"ה רד" . . . והודה מרע"ה לדבריו וילך לו, עכ"ל.

ומובן שמרע"ה כשהי' במדבר הניח תפילין כדעתו ובפשטות כן עשו כל ישראל בזמן ההוא, ומ"מ חלק ר"ת על מרע"ה עצמו. ומוזה ראי' שאי"ז נקרא מחלוקת במציאות אלא שכ"א אומר לפי דעתו ושרשו למעלה.

[ובכגון דא הרי מחוייב כאו"א לומר דעתו אפי' נגד דעת הקב"ה כביכול, כמו שמצינו בנוגע לספק בהרת קודם לשער לבן, ש"הקב"ה אומר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא" (ב"מ דף פו, א). וראה בלקו"ש ח"ב ע' 64 ואילך שמבאר הטעם לפלוגתא זו, דלגבי בחי' הקב"ה (אור שלמעלה מעומות) הוא טהור, אבל במתיבתא דרקיע, "שענינה הבנה והשגה דוקא - אמרי טמא - אף שידעו שהקב"ה אומר טהור - כי הגילוי דבחינת "הקדוש ברוך

(3) מובא ב"רשימות" חוברת ל"ד ועוד. ועי' ברשימות שם בסופו שיש כאן טה"ד וכו' עיי"ש.

הוא" . . אינו מושג בשכלם . . ומצד מדריגתם הם (בחי' ממכ"ע) הסברא נותנת שהוא טמא".

ומזה מובן שצריך כ"א לומר כפי סברתו ומדריגתו. ומצינו כן להלכה גם כשבודאי לא יפסקו כמוהו דמ"מ צריך לומר דעתו: כתב הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"י הל' א') שדיין (בדיני נפשות) שאמר לזכות או לחיוב לא מפני שנראה לו בדעתו אלא שנטה אחר דברי חבירו - עובר בלא תעשה וכו', והיינו אפי' אם אומר כדעת הרוב, שדעתו אינו מעלה או מוריד.]

אבל אם הוא בנוגע למציאות ממש, אזי לא יתכן מחלוקת, ואפי' כשא"א לברר, כנ"ל.

וראינו שכ"ק אדמו"ר הולך בשיטה זו (שגם כשא"א לברר לא יתכן מלוקת במציאות) גם במקומות אחרות, ולדוגמא: בלקו"ש חלק כ"ו ע' 200 ואילך מביא המחלוקת בגמ' אודות התיבות שהיו כתובים על הציץ ("קודש לה'") - חכמים אומרים שהי' בב' שיטין, אבל ר"א אומר - "אני ראיתיו בעיר רומי וכתוב . . בשיטה אחת". ובסוף השיחה שם כותב, שלדעת המאירי כפשוטו, (שאע"פ שהעיד ר"א וכו' מ"מ לא הכחישו את הידוע אצלם - אף בעדות ראיי), הוי מחלוקת במציאות - אף שא"א לברר (ומטעם זה - שלא יהי' מחלוקת במציאות - כתב הרמב"ם (הל' כלי המקדש רפ"ט) ש"פעמים כתבוהו בשיטה אחת", והיינו שהי' שניהם וכו', וכמבואר בהשיחה).

[והנה עי' בסנהדרין דף עא, א שמביא ברייתא דתניא "בן סורר ומורה לא הי' ולא עתיד להיות", ואמר ר' יונתן "אני ראיתיו וישבתי על קברו", ועוד תניא "עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות", ובזה ג"כ אמר ר"י - "אני ראיתיה וישבתי על תילה" וכו' עיי"ש. ולכאורה, לשיטת כ"ק אדמו"ר, זה נגד הכלל שלא תתכן מחלוקת במציאות! ?

וי"ל ע"פ הנ"ל במחלוקת ר"ת ומרע"ה, שאע"פ שעשו דלא כדעת ר"ת, מ"מ יכול ר"ת לחלק ע"ז, שהרי הוא לא אמר שמשה לא עשה הכי (- דאז יהי' מחלוקת במציאות), שבוזה מודה, ואלא

דס"ל שזוה שעשה משה הוא שלא כדון. וכן י"ל כאן, שאין הברייטא חולק ע"ז שאמר ר"י שהי' מעשה שהרגו בן סו"מ ושרפו עיה"נ, שבזה ודאי אינו יכול לחלק. אלא דס"ל דזה שעשו אינו כדון, שבאמת לא היו כל התנאים ש(לדעתו) צריך להיות בכדי שיחול עליו הדין דבן סו"מ או עיה"נ. וזהו הפי' ב"לא הי' ולא יהי'".

וכן מוכח בגמ' שם שאמר שברייטא דבסו"מ "כמאן אולא . . כר יהודה" או כר"ש, כמבואר התם בגמ' שהם סוברים דצריך כו"כ תנאים כדי שיהי' בסו"מ ע"פ דין, ולכן ס"ל שלא הי' ולא יהי' (ועי' בהגהות הב"ח שם אות א').

וכ"ה בעיר הנדחת שמבואר שם שהברייטא הוא דוקא כר"א דס"ל שאפילו אם יש בעיר מזוזה א' אינו נעשה עיה"נ וכו'.
ודו"ק בכ"ז.

בענין ידיעת ה' לעת"ל

הת' יהודה דובער שי' צירקינד
תלמיד בישיבה

כותב הרמב"ם בהל' מלכים פי"ב ה"ה: "ובאותו הזמן . . ולא יהא עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד . . שנא' כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

ובהל' תשובה פ"ט ה"ב כותב: "נתאו . . ימות המשיח . . כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להם לעסוק בתומ"צ כהוגן וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה . . לפי שבאותו הזמן תרכה הדעה והחכמה והאמת שנא' כי מלאה הארץ דעה את ה', ונאמר ולא ילמדו איש את אחיו ואיש את רעהו ונא' והסירתי את לב האבן מבשרכם . .".

ומהשינויים הבולטים שביניהם:

(א) בהל' תשובה הלשון הוא "וירבו בחכמה" משא"כ בהל' מלכים "ולא יהא עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" היינו